

NASIENRIGLYNE

EKSAMEN	NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT
GRAAD	12
DATUM	NOVEMBER 2024
VAK	LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE
VRAESTEL	1
PUNTETOTAAL	200
TYDSDUUR (URE)	3
AANTAL BLADSYE	11

SOUTH AFRICAN COMPREHENSIVE ASSESSMENT INSTITUTE
SUID-AFRIKAANSE KOMPREENSIEWE ASSESSERINGSINSTITUUT

AFDELING A

1.1 MEERVOUDIGE KEUSE VRAE

- 1.1.1 A✓✓
- 1.1.2 C✓✓
- 1.1.3 B✓✓
- 1.1.4 C✓✓
- 1.1.5 A✓✓
- 1.1.6 D✓✓
- 1.1.7 C✓✓
- 1.1.8 D✓✓
- 1.1.9 B✓✓
- 1.1.10 A✓✓

(10x2) (20)

1.2 PAS KOLOMME BYMEKAAR

- 1.2.1 L✓✓
- 1.2.2 J✓✓
- 1.2.3 G✓✓
- 1.2.4 K✓✓
- 1.2.5 B✓✓
- 1.2.6 D✓✓
- 1.2.7 A✓✓
- 1.2.8 C✓✓
- 1.2.9 F✓✓
- 1.2.10 E✓✓

(10x2) (20)

1.3 LANDBOUKUNDIGE TERME

- 1.3.1 Motivering✓
- 1.3.2 Depresiasie✓
- 1.3.3 Bemarkingskoste/Advertensiekoste✓
- 1.3.4 Omset✓
- 1.3.5 Organogram ✓
- 1.3.6 Geheelplaasbegroting ✓
- 1.3.7 Presisie boerdery✓
- 1.3.8 Gradering/klassering ✓
- 1.3.9 Krummelstruktuur✓
- 1.3.10 Goeie vervaardigingspraktyk (GVP) ✓

(10x1) (10)

TOTAAL AFDELING A: [50]

AFDELING B

VRAAG 2: FISIESE EN FINANSIËLE BEPLANNING

2.1 Kapitaal

2.1.1 TWEE voordele van persoonlike kapitaal:

- Geen rente word betaal nie. ✓
- Vryheid om te gebruik soos nodig. ✓
- Geen skuld. ✓
- Monitering is maklik. ✓

(2)

2.1.2 Nadele van gebruik van persoonlike fondse:

- Toekomstige waarde van die fonds verminder. ✓
- Beperkte bedrae beskikbaar as besparing. ✓
- Verlies aan rente op die spaargeld. ✓
- Indien die boer al die spaargeld gebruik en iets gebeur wat 'n negatiewe impak op die plaas het, sal die boer nie spaargeld oorhê om die problem aan te spreek nie. ✓

(4)

2.2 Beplanning van weidingstelsel

2.2.1 VIER beginsels vir verdeling van veld in kampe:

- Genoeg skuiling in elke kamp. ✓
 - Drinkwater beskikbaar in elke kamp. ✓
 - Plaas waterpunt so na as moontlik aan die middel van die kamp. ✓
 - Kombineer veldtipes met dieselfde potensiaal en smaaklikheid. ✓
 - Waterweë, riviere en moerasse moet afgekamp wees. ✓
 - Erosie gedeeltes moet afgekamp wees. ✓
 - Kamp gevaarlike areas en gifplante af. ✓
- (Enige 4)

(4)

2.2.2 DRIE voordele van kampe in 'n voergewas-produksiestelsel:

- Maak wisselweidingsstelsel moontlik vir die boer ✓
 - Wisselbou sal die finansiële lewensvatbaarheid van die plaas verhoog. ✓
 - Voergewasse kan geplant word om veeproduksie te ondersteun. ✓
 - Rusperiode vir gewasse. ✓
 - Hergroei moontlik maak. ✓
 - Verhoog die kapasiteit. ✓
 - Moontlikheid om voergewasse te sny. ✓
- (Enige 3)

(3)

2.3 Presisie boerdery

2.3.1 VIER verskillende aspekte van presisieboerdery:

- Waterspanning –√sensors wat grondvog meet/beweegbare weerstasies. ✓
 - Onkruidbeheer✓– gebruik tegnologie om slegs te spuit waar onkruid voorkom. ✓
 - Insekopnames✓– Fisiese opnames om seker te maak geen insek infestaties kom voor nie. ✓
 - Nutrient spanning✓ – gebruik hoë resolusie infra rooi lugfotos om nutrient tekort te bepaal / blaar monsters✓
 - Besproeiingskedulering ✓– simulatie tegnologie/satelliete✓
 - Oes hoeveelhede✓– Bepaal deur tegnologie gevorderde dorsmasjien✓
 - Grondvoorbereiding ✓– Bepaling van grond verskille – satelliete✓
 - Kunsmis/plaagdoders ✓ – Bepaal presiese hoeveelheid om toe te dien en waar ✓
- (Enige 4)

(4x2) (8)

2.3.2 Toediening van kunsmisstowwe en plaagdoders:

- Reguleer outomaties die toediening van presiese en korrekte hoeveelhede kunsmisstowwe ✓
- en plaagdoders waar hulle benodig word. ✓

(2)

2.4 Grondmonsters en ontleding

2.4.1 VYF moontlike gewasproduksiebeperkinge:

- Te hoë pH vir normale ✓
 - Optimale produksie ✓
 - Swak dreinerings ✓
 - Swak deurlugting ✓
 - Swak waterinfiltrasie✓
 - Moeilik bewerkbaar✓
 - Baie hoë soutinhoud/gehalte✓
 - Lae organiese materiaal✓
 - Koud, veral in die winter ✓
- (Enige 5)

(5)

2.4.2 **VIER maatreëls om grond se produksievermoë te verhoog:**

- Dien organiese materiaal toe/ploeg organiese materiaal in. ✓
 - Dien suurbevattende kunsmis toe. ✓
 - Dien gips toe. ✓
 - Verlaag grond pH/Oorbesproeiing✓
 - Bewerk/ploeg die grond. ✓
 - Gebruik gespesialiseerde implemente om te bewerk.(Skottelploeg)✓
 - Dreineer grond/dreineringsstelsel. ✓
 - Plant spesiale gewasse om grond te herwin. ✓
- (Enige 4) (4)

2.5 **Veranderlike- en vastekoste**

2.5.1 **Kategorisering van kostes:**

Veranderlike koste	Vaste koste
Plaagdoders- en onkruidodders ✓	Depresiasie ✓
Tydlike werkers ✓	Permanente arbeiders✓
Bemarkingskoste ✓	Munisipale eiedomsbelasting✓
Brandstof en smeermiddels ✓	Gehuurde bestuur✓

(8)

2.5.2 **a) Veranderlike koste:**

- Verteenwoordig die gedeelte van totale koste wat beheer of ✓vermy kan word in die kort termyn. ✓
 - Is onderhewig aan veranderinge binne 'n kort tydperk in 'n gegewe produksiestelsel. ✓
- (3)

b) Vaste koste:

- Is die gedeelte van die koste wat nie vermy of beheer kan word nie. ✓
 - Koste bly dieselfde vir 'n sekere tyd ✓
ongeaag die hoeveelheid produk wat geproduseer word. ✓
- (3)

2.5.3 **Veranderlike koste**

$$R11\ 400 + R35\ 550 + R34\ 700 + R34\ 125 \checkmark = \mathbf{R115\ 775 \checkmark}$$

(2)

Vaste koste:

$$R175\ 000 + R28\ 990 + R11\ 700 + R89\ 500 \checkmark = \mathbf{R305\ 190 \checkmark}$$

Korrekte waardes opgetel:

Antwoord korrek met eie waardes:

(2)

[50]

VRAAG 3: ENTREPRENEURSKAP, REKORDHOUDING, BEMARKING, BESIGHEIDSBEPANNING EN GEORGANISEERDE LANDBOU

- 3.1 3.1.1 **Kontantvloeietaal**
Sluitingsbalans vir Februarie en Maart
- a) Februarie: R27 900 + (R-3100) ✓
i. = R24 800 ✓ (2)
- b) Maart: R-5 800 + (R-42 850) ✓
i. = R37 050 ✓ (2)
- 3.1.2 **Bereken gesamentlike saldo van Januarie tot Maart.**
R12 720 + R24 800 + R37 050 = R74 570 ✓✓ (2)
- 3.1.3 **Advies oor verandering in inkomste:**
- Probeer om uitgawes te besnoei ✓
 - Probeer om inkomste te verhoog ✓
 - Prosesseer oortollige produkte ✓
 - Gebruik gespaarde kapitaal ✓
 - Teken kontrakte om produkte te bemark teen verskillende tye van die jaar/verskansing van produkte ✓
(Enige 3) (3)
- 3.2 **Differensieer tussen bemarking, advertering en verkope:**
Bemarking is die proses wat advertering en verkope insluit asook om die produk op die mark te sit. ✓
Dit het te doen met konsepte soos produk, prys, plek en promosie. ✓
Advertering is die bewusmaking van die kliënt ✓
van 'n produk teen 'n sekere prys. ✓
Verkope is die verwisseling ✓ van produk en geld tussen kliënt/verbruiker.
✓ (3x2)(6)
- 3.3 **Goeie plaasrekord**
- 3.3.1 **VIER voorvereistes van 'n goeie plaasrekord:**
- Optekening moet akkuraat en geloofwaardig wees. ✓
 - Inligting/Data moet maklik verkrygbaar/opgeroep kan word. ✓
 - Dit moet duidelik en gebruikersvriendelik wees / georganiseerd. ✓
 - Dit moet op datum gehou word (4)

3.3.2 **DRIE stappe in die ontwikkeling van 'n inventaris:**

Stap 1: Doen 'n fisiese telling van alle eiendom in die boerdery. ✓

Stap 2: Evalueer die eiendom en bepaal die huidige markwaarde. ✓

Stap 3: Stel 'n inventaris op aan die einde van elke jaar. ✓

(3)

3.4 **Besigheidsplan**

3.4.1 **Besigheidsplan terme:**

a) Menslike hulpbronne/arbeidsplan ✓

b) Bemerkingsplan ✓

c) Produksieplan ✓

a) 'SWOT'analise ✓

(4)

3.4.2 **VYF Voordele van 'n besigheidsplan:**

• Verskaf duidelike strategieë en doelwitte. ✓

• Rig die besigheid op sy doelwitte met doelstellings. ✓

• Verseker effektiewe besigheidsbestuur / glad verloop van besigheid.
✓

• Fasiliteer risikobestuur ✓

• Help om 'n lys prioriteite saam te stel bv bemerkingsplan. ✓

• Kan probleme vroeg bepaal. ✓

• Help om fondse te allokeer. ✓

• Identifiseer geleenthede wat voordelig kan wees. ✓

• Help om kommunikasie te bevorder. ✓

(Enige 5)

(5)

3.4.3 **VIER aspekte van mark waar produkte verkoop word:**

• Afstand na die mark ✓

• Grootte van die mark ✓

• Stoorfasiliteite ✓

• Infrastruktuur rondom die mark. ✓

• Koopkrag van die verbruikers / Prys van goedere by die mark. ✓

(Enige 4)

(4)

3.5 **Entrepreneurskap**

3.5.1 **Definisie van 'n entrepreneur:**

Iemand wat:

'n Unieke besigheidsgelentheid raaksien ✓

Gewillig is om 'n risiko te neem ✓

en om dit in 'n realiteit te verander. ✓

(3)

3.5.2 Klassifikasie van 'n entrepreneur:

Hy/sy het 'n geleentheid gesien (eiergele aan wynkelder te lewer) ✓

Hy/sy het die risiko geneem (nog 100 henne te koop met min kapitaal) ✓

Het suksesvol uitgebrei (4 000 henne) ✓ (3)

3.5.3 Moontlike nowe-produkte:

Hoendermis ✓

Uitgelegde henne vir slagdoeleindes ✓

Eierdoppe / Eiers ✓

Gedroogde eiergele as poeier vir 'n proteïen bron.

Eiers gebruik in gebak / Bakery ✓

(Enige 3) (3)

3.6 Formele en informele bemarkingskanale:

Formeel:

Markte met reëls en regulasies vir bemarkbare produkte./✓

Kleinhandelaars met 'n goeie reputasie. ✓

Voorbeelde:

- Kleinhandelaars ✓
- Koöperasies ✓
- Varsproduktemark ✓

(Enige 1) (3)

Informeel:

Geen reëls en regulasies vir bemarking van produkte./ ✓

Aan klein groepe onbekende kopers. ✓

Voorbeelde:

- Straatverkopers/Smouse✓
- Plaasstalletjies✓
- Spaza-winkels✓
- Vlooiemarkte✓
- (Enige 1)

(3)

[50]

VRAAG 4: OES, PROSESSERING, BESTUUR EN AGRI-TOERISME

4.1 Prosessering van landbouprodukte

4.1.1 Waardetoevoeging:

Om roumateriale te neem en te prosesseeer ✓

Byvoeging van middele om roumateriaal te verander in 'n verkoopbare item ✓

wat deur spesifieke groep verbruikers gekoop sal word. ✓ (3)

4.1.2 VIER voordele van waardetoevoeging:

- Verhoog die prys wat jy vir die roumateriaal sou kry/ hoër inkomste ✓
- Beskikbaar regdeur die jaar ✓
- Langer rakleef tyd ✓
- Bepaal jou eie inkomste ✓
- Skep klandisie/naam waarde ✓
- Skep werk ✓

(Enige 4) (4)

4.1.3 Finansiële stabiliteit:

Boer identifiseer gaping in die mark vir prosessering. ✓

Die nuwe waardetoegevoegde produk genereer 'n inkomste ✓

Dit dra by tot die finansiële lewensvatbaarheid van die plaas. ✓ (3)

4.2 Verpakking van tamaties

4.2.1 VIER komponente vir die ontwerp van verpakkingsmateriaal:

- Tamaties moet beskerm word ✓
- Moet aantreklik vertoon vir die verbruiker. ✓
- Tamaties moet herkenbaar wees. ✓
- Koste effektief wees. ✓
- Tipe materiaal ✓
- Verskaf die nodige informasie ✓

(Enige 4) (4)

4.2.2 Voldoen die verpakking aan die vereistes:

Tamaties is nie stewig verpak nie. ✓

Nie 'n sterk tipe materiaal nie. ✓

Tamaties kan val en beskadig. ✓

Mandjie is te vol ✓

OF

Mooi verpakking ✓

Hanteer maklik ✓

Tamaties is sigbaar

(Enige 3) (3)

4.2.3 **VIER kenmerke van ideale verpakking:**

- Sanitasie✓
- Maklik wegdoenbaar✓
- Beskerming ✓
- Maklik hanteer✓
- Maklik oop en toemaak✓
- Omgewingsvriendelik ✓
- Liggewig✓
- Ondeurdringbaar vir gasse en reuke ✓
(Enige 4)

(4)

4.3 **Klein-skaal boere se beperkings**

4.3.1 **Tekort aan kapitaal**

- Groot hoeveelhede kapitaal word benodig om diere en toerusting aan te koop✓
- Bemerkings- en verwerkingskoste moet betaal word✓
- Moeilik om lenings te kry✓
- Gebrek aan sekuriteit by banke✓

(4)

4.3.2 **Probleme om 'n mark te vind:**

- Daar moet genoeg verbruikers wees✓
- Hulle moet verseker wees van goeie kwaliteit vleis ✓
- Die boer moet betroubaar wees✓
- Klein bedingingsmag✓
(Enige 3)

(3)

4.3.3 **Onvermoë om gehaltevleis daar te stel:**

- Die verbruiker, regering, vleisbedryf en wetgewing vereis hoë kwaliteitvleis✓
- Higiëne, smaak en voorkoms moet op standard wees.
- Sommige rasse lewer nie goeie kwaliteit vleis nie. ✓
- Swak weiding en bestuur / Nie voldoende voeding ✓

(4)

4.4 **Agri-toerisme:**

- 4.4.1
- Kantien ✓
Vir die aankoop van verversings ✓
 - Gastekamers ✓
Vir oorslaapdoeleindes ✓
 - Wild-spesies ✓
Vir besigtiging en opvoedkundige uitstappies ✓
 - Plaasdam ✓
Vir bote en swem ✓
 - Sekuriteitshonde ✓
 - Vir sekuriteit ✓
(Enige 4)

(4x2) (8)

4.5 **Nismark**

4.5.1 **Nismark:**

- Spesifieke mark waar jy al jou aandag aan skenk ✓
- Met spesiale aandag aan 'n spesifieke marksegment. ✓

(2)

4.5.2 **Stappe gevolg in daarstelling van 'n nismark.**

- Identifiseer die nismark. ✓
- Skryf die doel van die nismark neer. ✓
- Besluit watter hulpbronne jy benodig vir verbintenis tot die nismark. ✓
- Bepaal die hulpbronne wat nie beskikbaar is nie en hoe daar vir hulle gekompenseer gaan word. ✓
- Ontwikkel 'n besigheidsplan. ✓

(5)

4.6 **Maniere waarop boerdery die welstand van werkers bevorder:**

- Deur betrokke te wees by sosiale gemeenskapsprogramme ✓
- Deur vaardigheidsprogramme te implementeer in die werkplek ✓
- Veiligheid by die werkplek te bevorder ✓
- Voorsien leergeleenthede vir werknemers ✓
- Gee beurse aan kinders van werksmense ✓
- Verbetering van lewensomstandighede ✓

(Enige 3)

(3)

[50]

TOTAAL AFDELING B: [150]